

Redactioneel

EG-RICHTLIJNEN EEN WAARBORG VOOR KWALITEIT?

Op 9 september van het vorige jaar heeft minister Deetman tijdens het congres van de 'European Society for Biomaterials' een openingstoespraak gehouden. Deze, in het Engels gesproken toespraak, is in de Staatscourant verschenen en heeft binnen de tandheelkunde weinig aandacht gekregen. Gezien het belang van deze toespraak is de rede van de minister, na vertaling, voorzien van enig commentaar.

Er zijn een aantal redenen waarom ik verheugd ben om ter gelegenheid van het 7e congres van de European Society for Biomaterials het woord tot u te kunnen richten. Niet in de laatste plaats is dat vanwege het feit dat het ESB Amsterdam, of om precies te zijn het ACTA heeft gekozen om dit congres te houden. Ik ben ook dankbaar dat ik vandaag bij u kan zijn omdat het onderzoek van biomaterialen zo belangrijk is en zo'n belangrijke plaats inneemt bij onderzoekgroepen, met name in Amsterdam. Ik zal zo meteen op dit punt terugkomen. Ten slotte was ik dankbaar dat ik deze uitnodiging om u toe te spreken kon aannemen, omdat ik hierdoor in de gelegenheid ben iets over de thuisbasis van het ACTA te zeggen, over de opleiding tandheelkunde en onderzoek in Nederland, en over de ontwikkelingen die de laatste tijd op dit gebied hebben plaatsgevonden. Het afgelopen decennium heeft het onderzoek van biomaterialen zich enorm uitgebreid, hetgeen geresulteerd heeft in de ontwikkeling van talrijke klinische toepassingen op diverse gebieden met inbegrip van de orthopedie, keel- neus- en oorheelkunde, cardiovasculaire chirurgie, plastische chirurgie en de tandheelkunde. In 1984 bij voorbeeld, bedroeg de totale omzet van bio-implantaten in de Verenigde Staten zo'n 13 miljard dollars, en de situatie in Europa is waarschijnlijk niet veel anders. Het sociale belang van de implantologie en de ontwikkeling van biomaterialen wordt onderstreept door het feit dat de leeftijd van mensen in de westerse samenleving hoger wordt. Dit verouderingsproces van de bevolking brengt een toenemende vraag van prothesen en vooral van heup- en orale implantaten met zich mee.

Het ACTA, waar de twee universiteiten van Amsterdam samen onderzoek verrichten en een opleiding tandheelkunde hebben, is het voornaamste onderzoekscentrum m.b.t. biomaterialen en implantaten in Nederland. Het geniet internationale bekendheid vanwege haar werk op het gebied van fundamenteel en toegepast klinisch onderzoek. Het onderzoek wordt in

twee meerjaren programma's verdeeld: 1. tandheelkundige restauraties en het biomaterialenprogramma en 2. het tand- en botvervangend materiaalprogramma. De universiteit van Nijmegen verricht eveneens onderzoek naar biomaterialen. Dit gebeurt in het kader van het restoratie- en restoratiematerialenprogramma en het gerontologie- en het implantologieprogramma dat onlangs van start is gegaan. Het grootste deel van het klinische onderzoek dat in Nijmegen wordt uitgevoerd concentreert zich op de ontwikkeling van de gebruikte materialen en de processen die bij klinische implantologie een rol spelen. Een nationale werkgroep coördineert het onderzoek dat in Nijmegen en in Amsterdam wordt gedaan en zorgt ervoor dat de projecten elkaar aanvullen.

TWEE ONTWIKKELINGSFACTOREN

Ik zou het nu willen hebben over de ontwikkeling van de opleiding tandheelkunde en onderzoek in Nederland. Er zijn twee factoren die erg belangrijk zijn:

1. Het feit dat tandheelkunde nog niet zo lang een universitaire studie is en
2. De sterke vermindering van het aantal subfaculteiten tandheelkunde in de afgelopen 5 jaar.

Wat het eerste punt betreft, werd tandheelkunde vroeger alleen als hogere beroepsopleiding onderwezen en is pas na de 2e Wereldoorlog als universitaire studie geïntroduceerd. Hierdoor had een groot deel van het onderwijzend personeel in de aanvangsperiode dan ook geen universitaire studie genoten. Geruime tijd was sprake van een verwijdering tussen de studie tandheelkunde en de tandarts-practicus en in zekere zin is dit nog het geval. Dit is enigszins merkwaardig aangezien het juist het klinische onderzoek was dat een zwakke plaats bleef innemen, terwijl het onderzoek in de basisvakken, zoals deze genoemd worden, - hetgeen ook het onderzoek van materialen impliceert - snel belangrijker begon te worden. Onderzoek op dit laatste gebied werd vaak aan ervaren onderzoekers in de betreffende disciplines toevertrouwd. Het gevolg hiervan was dat de 'Science Policy Advisory Council' vijf jaar geleden constateerde dat onderzoek van de basisvakken gunstig afstak ten opzichte van hetgeen bereikt was in klinische disciplines.

De tweede factor die ik noemde en die belangrijk is wanneer we de ontwikkelingen in de tandheelkunde in Nederland willen begrijpen, is de recente inkrimping van het aantal subfaculteiten tandheelkunde. Nadat in 1983 werd beslo-

ten de subfaculteit van Utrecht te sluiten, leidde werkeloosheid onder het groeiend overschot van tandartsen in combinatie met de druk die werd uitgeoefend om de beschikbare fondsen voor hoger onderwijs en onderzoek zo efficiënt en effectief mogelijk te besteden, tot nieuwe inkrimpingsmaatregelen.

Nederland heeft momenteel een breed opgezet centrum met een opleiding tandheelkunde die een algemene opleiding biedt (met een aanbod van jaarlijks minstens 90 eerstejaars studenten). Hier wordt eveneens een groot aantal uiteenlopende basis- en klinische onderzoeken op tandheelkundig gebied verricht. Behalve ACTA, leidt alleen Nijmegen een heel beperkt aantal studenten tandheelkunde op en ook in dat geval in samenwerking met het ACTA. Het onderzoek dat men in de universiteit van Groningen doet, waaronder ook het onderzoek van tandheelkundige materialen, valt nu onder de medische faculteit.

In zekere zin is de tandheelkunde door voornoemde ontwikkelingen kwetsbaar geworden. Dit slaat niet zozeer op het onderzoek, want ik ben ervan overtuigd dat het ACTA en de universiteiten van Nijmegen en Groningen op de juiste wijze hun activiteiten coördineren en hun middelen zo effectief mogelijk zullen gebruiken. De reikwijdte van hun studies zal echter onvermijdelijk onderhevig zijn aan de beperkingen van een betrekkelijk klein land.

EG-RICHTLIJNEN

Ik ben van mening dat de opleiding tot tandarts kwetsbaar kan worden. Doordat tandheelkunde nog maar betrekkelijk korte tijd een academische studie is en er spoedig geen concurrentie meer zal zijn op nationaal niveau, wordt de vraag hoe men de kwaliteit van de opleiding kan handhaven, urgent. Het niveau van onze opleiding dat we met zoveel moeite hebben bereikt, mag niet op de tocht komen te staan. Dit moet voorkomen worden door internationale richtlijnen te volgen. Men is bezig een aantal richtlijnen op te stellen die passen binnen de structuur van de Europese Gemeenschap en die worden ontworpen om een uniforme, hoge standaard voor opleidingen binnen de Gemeenschap te bereiken. Het adviserende orgaan dat zich bezig houdt met de opleiding tandheelkunde, bekijkt momenteel de mogelijkheid van een systeem van 'zelf-controle' en waarschijnlijk in een wat verdere toekomst, van een vorm van erkenning door de EG. Ik geloof dat het voor de tandheelkunde nuttig zou zijn om het voorbeeld van de

faculteit der diergeneeskunde te volgen wat betreft het op het international niveau controleren van normen en het zoeken naar een vorm van internationale erkenning van de opleiding. Hierdoor zou men vooruit kunnen lopen op ontwikkelingen binnen de EG die inderdaad de goede richting op gaan, maar waarvan verwacht wordt dat ze nog wel heel wat tijd in beslag zullen nemen. In ieder geval loopt de diergeneeskunde vooruit op de ontwikkelingen binnen de EG in dit verband.

Zoals u uit mijn waarschuwendende woorden heeft kunnen concluderen, die meer in het bijzonder aan de subfaculteiten in kwestie zijn gericht, loopt het onderwijs ver achter bij het onderzoek wat de internationalisering betreft.'

Als men deze rede nauwkeurig leest, kan men enig gevoel van verbazing niet onderdrukken. Immers, hier laat de minister die, om welke reden dan ook, de afbraak van het universitair tandheelkundig onderwijs en onderzoek in ons land in gang heeft gezet, enige waarschuwendende woorden horen en uit hij zijn bezorgdheid over bepaalde ontwikkelingen op onze universiteiten.

De minister stelt vast dat, nu de concurrentie in het tandheelkundig onderwijs gaat ontbreken, het verstandig is aansluiting te zoeken bij de EG-normen. Nu is bekend, dat deze normen het resultaat zijn van een politieke onderhandelingen tussen de verschillende lidstaten. Bekend is tevens dat de diverse staten onderling sterk verschillen in de ontwikkeling van hun gezondheidszorgsystemen. Dat geldt eveneens voor het universitaire tandheelkundig onderwijs. De zuidelijke lidstaten zien de tandheelkunde als een aangeboden medisch specialisme en de opleiding houdt daar rekening mee. In de noordelijke landen daarentegen zijn er aparte tandheelkundige faculteiten. Ook lijken in deze landen de voor tandheelkundig onderwijs en onderzoek beschikbare financiële middelen aanzienlijk ruimer te zijn. Zo blijkt dan ook dat de EG-normen in feite een compromis zijn en slechts inhoudelijke richtlijnen aangeven.

Nederland behoort op het gebied van tandheelkundig onderwijs en onderzoek met Engeland en de Scandinavische landen tot de toonaangevende landen van Europa. In maar weinig landen zijn weldoordachte onderwijssystemen ontwikkeld en ingevoerd als in Nederland. Men denke hierbij aan het modulaire onderwijssysteem van de Subfaculteit der Tandheelkunde in Nijmegen en het Individuele Studie Systeem van die faculteit te Groningen. Voorts geldt voor het totale tandheelkun-

dige universitair onderwijs in ons land dat het al jaren systematisch wordt geëvalueerd en onderwerp is van onderzoek. Deze activiteiten hebben al vele publikaties en proefschriften opgeleverd. Het onderwijs wordt verzorgd door personen die vrijwel allen zijn gepromoveerd.

Nederland speelt, mede door de hier genoemde oorzaken, al vele jaren een belangrijke rol in de Association for Dental Education in Europa. Deze vereniging houdt zich bezig met het tot ontwikkeling en in praktijk brengen van moderne, op de huidige onderwijskundige inzichten gestelde onderwijsvormen. Oriëntatie op de EG-richtlijnen betekent voor ons land dan ook een 'terugdraaien van de klok' tot een niveau van de beginjaren zestig en een afremmen van ontwikkelingen. Bij het volgen van de EG-richtlijnen zouden wij weer genooddaakt zijn onderdeel te worden van de medische faculteit, terwijl juist de ontwikkelingen in de noordelijke lidstaten zich hebben voltrokken in de vestiging van aparte tandheelkundige faculteiten. Voorts kan nog worden gewezen - de minister gaat hieraan voorbij - op de ontwikkelingen op het gebied van de PAOT, die mede door initiatieven van zijn ministerie in de jaren 1975-1985 in gang zijn gezet. Het postacademisch onderwijs bloeit, er wordt een uitgebreid pakket van cursussen aangeboden, verscheiden zowel naar vorm als inhoud. Net zoals in het studentenonderwijs zijn de meeste cursussen gebaseerd op de laatste wetenschappelijke ontwikkelingen. Ook op het gebied van het PAOT neemt Nederland internationaal gezien een vooraanstaande positie in. Uit de vele buitenlandse gastdocenten, met name afkomstig uit Scandinavië en Amerika, blijkt de sterke behoefte van de Nederlandse professie om zich internationaal te oriënteren en om maar zoveel mogelijk met de nieuwste ontwikkelingen in de pas te blijven.

Is in het voorgaande uitsluitend het onderwijs aan de orde geweest, ook wat betreft het wetenschappelijk onderzoek aan de subfaculteiten lijkt Nederland binnen de EG een vooraanstaande positie in te nemen. Dat blijkt bij voorbeeld uit het feit dat in 1986 het jaarlijkse congres 'International Association for Dental Research' voor het eerst op Europese bodem, in ons land werd georganiseerd. Al is dit uitgelegd als een blijk van waardering voor de kwaliteit van het Nederlands tandheelkundig universitaire onderzoek. De minister heeft gelijk als hij stelt dat het klinisch onderzoek, dat wil zeggen onderzoek

waaraan mensen deelnemen als patiënt of als proefpersoon, in het verleden een zwakke plaats heeft ingenomen, terwijl onderzoek op het gebied van de basisvakken veel meer een prominente plaats heeft. Maar ook dit feit is niet verwonderlijk als men het snelle ontstaan van drie subfaculteiten in de jaren zestig voor ogen houdt. Het geringe aantal tandartsen dat voor een universitaire carrière koos, werd noodgedwongen voor onderwijs ingezet en het klinische onderzoek kon daardoor, zeker in het begin, niet van de grond komen. Toch is het aantal promoties van medici, binnen een universitaire discipline van pas 40 jaar oud, de laatste 15 jaar aanzienlijk te noemen. Vooral het huidige onderzoek in Nijmegen is zeer klinisch gericht en ook binnen ACTA en de RU te Utrecht en de RU te Groningen is het onderzoek voornamelijk gebaseerd of gebaseerd geweest op klinische vraagstellingen. Het onderzoek naar de biomaterialen en de implantaten is hiervan een goed voorbeeld.

Samenvattend: de argumenten van de minister zijn moeilijk te volgen. Dat hij de tandheelkunde adviseert zoveel mogelijk internationale richtlijnen te volgen en internationale erkenning te zoeken, is verstandig. Hij blijkt echter voorbij te gaan aan het niveau van de Nederlandse universitaire tandheelkunde vergeleken met de andere landen in de EG en daarbuiten. Ons onderwijs loopt niet, zoals hij stelt, ver achter bij het buitenland, maar naar onze mening juist ver voor en het onderzoek is van zeer behoorlijk gehalte. Wij missen node een visie van de minister op de toekomst van de universitaire tandheelkunde. Een visie, niet gebaseerd op boekhoudkundige uitgangspunten, maar afgestemd op de behoefte van de tandheelkundig 'mondige' burger, die geënt is op het systeem van zorgverlening in ons land, rekening houdend met de moderne ontwikkelingen op het gebied van onderzoek en die inspeelt op de veranderingen in de maatschappelijk bepaalde vraag naar tandheelkundige gezondheidszorg. Misschien mogen wij een dergelijke visie van de minister niet verwachten omdat hij te veel gebonden is aan de financiële randvoorwaarden. Visies op het onderwijs zullen dus gezamenlijk moeten worden ontwikkeld door de twee resterende universitaire onderwijsinstellingen en de beroepsorganisatie. Misschien neemt de overheid die visie dan wel over.

E. en v.d. P.